

بررسی مسائل و مشکلات حوزه کتاب

تداوم رکود در بازار نشر و کتاب به روایت آمار

گزارش حاضر با اتکا به آمارهای رسمی، به رصد بازار نشر و کتاب می‌پردازد. داده‌ها و آمارها نشان‌دهنده وجود رکود است. رکودی که به نظر می‌رسد هر ساله بر عمق و وخامت آن افزوده می‌شود. «مشکلات این حوزه فرهنگی به قدری میان صاحبان این عرصه پررنگ و شناخته شده است که با عناوینی همچون بحران کتاب و یا رکود کتاب از آن یاد می‌کنند» این گزارش توسط دفتر مطالعات فرهنگی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در خردادماه ۱۳۹۴ منتشر است.

سرانه مطالعه در ایران

نتایج پژوهش‌های مختلف در این حوزه متفاوت است «اما همین آمارها و مقایسه آنها با سرانه مطالعه سایر کشورها، نشان از پایین بودن سرانه مطالعه در کشور دارد.» (صفحه ۴) نتایج پژوهش «کتابخانه‌های عمومی و سرانه مطالعه» در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که سرانه مطالعه نزدیک به ۱۴ دقیقه در روز بوده است که شامل انواع مطالعه (کتاب، روزنامه، ادعیه و...) می‌شود. (صفحه ۴، به نقل از محبوب، ۱۳۹۱: ۱۲۰)

پژوهش شورای فرهنگ عمومی نیز نشان از آن دارد که در سال ۱۳۹۰، سرانه مطالعه نزدیک به ۱۲ دقیقه در روز بوده است که شامل انواع مطالعه (کتاب، روزنامه، ادعیه و...) می‌شود. (صفحه ۴)

وضعیت کتابخانه‌های عمومی

بر اساس آمار، تعداد کتابخانه‌های عمومی اعم از شهری و روستایی، در سال ۱۳۹۱، ۲۸۸۴ باب بوده است. همچنین تعداد کل اعضای این کتابخانه‌ها، در همان سال، ۲۲۵۴۰۰۰ نفر بوده و کل مراجعان به آنها، ۷۳۱۱۳۰۰۰ نفر برآورد شده است. همچنین در سال ۱۳۸۷، بر طبق آمارهای رسمی به‌طور متوسط به ازای ۳۱۱۴۵ نفر جمعیت باسواد، یک کتابخانه عمومی وجود داشته است. (صفحه ۴)

طبق همین آمار به ازای هر صد نفر جمعیت باسواد کشور، ۲ نفر عضو کتابخانه‌های عمومی کشور هستند. (صفحه ۶)

شمارگان کتاب

بر اساس آمار سال ۱۳۹۱، تعداد عناوین منتشرشده در این سال، ۶۳.۹۲۲ عنوان کتاب بوده و میزان شمارگان ۱۶۶.۱۶۲.۷۶۲ گزارش شده است، یعنی میانگین شمارگان به ازای هر عنوان چیزی حدود ۲.۵۹۸ بوده است. بر اساس همین آمار، میزان شمارگان کتاب‌های سال ۱۳۹۱، ۲۱۳.۸۸۰.۰۰۰ بوده و تعداد عناوین منتشرشده ۶۸۸۲۳،

گزارش شده است (یعنی حدود ۲.۹۶۲ نسخه به ازای هر عنوان) که نشان‌دهنده کاهش شمارگان کتاب در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۱ است. در سال ۱۳۹۴، تیراژ هر عنوان کتاب در کشورمان ۲.۴۴۱ جلد بوده است که نشان‌دهنده روند نزولی می‌باشد. (صفحه ۷)

مقایسه ایران با برخی از کشورها در تعداد عناوین منتشرشده و تیراژ کتاب در سال ۱۹۹۴ (صفحه ۸)

کشور

تعداد عناوین منتشره

تیراژ

میانگین تیراژ به ازای هر عنوان

ایران

۱۰۷۵۳

۲۶.۲۷۵.۰۰۰

۲۴۴۳

مصر

۳۱۰۸

۱۰۸.۰۴۲.۰۰۰

۳۴۷۶۲

مراکش

۸۴

۱۰۰.۰۰۰

۱۱۹۰

آفریقای جنوبی

۴۵۷۴

۳۷.۵۶۱.۰۰۰

۸۲۱۲

کوبا

۹۳۲

۴.۶۱۰.۰۰۰

۴۹۴۶

پاکستان

۱۲۴

۷۱۴.۰۰۰

۵۷۵۸

روسیه

۳۰۳۹۰

۵۹۴.۳۲۳.۰۰۰

۱۹۵۵۶

تعداد ناشران فعال

از مشکلات اساسی دیگر که حکایت از بحرانی بودن شرایط کتاب در ایران دارد، عدم تناسب میان تعداد ناشران فعال و غیرفعال در ایران است. بر اساس آمار موجود، در سال ۱۳۹۱، تعداد کل ناشران فعال بر اساس پروانه نشر، ۳۸۵۴ نفر بوده، درحالی که تعداد کل ناشران غیرفعال ۷۱۸۵ بنگاه گزارش شده است. (صفحه ۸)

گرانی کتاب

افزایش قیمت کتابها در ایران که هرروز بر میزان آن افزوده می شود، از نشانه های اساسی شرایط بحرانی نشر در ایران است. (صفحه ۸) روند اخیر گرانی کاغذ و مشکلات پس از آن، از ماه های پایانی سال ۱۳۹۱ آغاز شد. در آن زمان، با ایجاد نوسانات در بازار ارز، بازار کاغذ نیز متأثر شد، به طوری که با افزایش قیمت ارز از ۱.۲۲۶ تومان به ۲۵۰۰ تومان، قیمت هر بند کاغذ از ۳۵ هزار تومان به ۷۰ هزار تومان و در ماه های بعد به بالاتر از ۸۰ هزار تومان رسید. نبود زیرساخت های لازم برای حل کردن چنین مشکلی، وابستگی ناشران و صنعت نشر به واردات کاغذ و همچنین کم بازدهی کارخانه های کاغذسازی داخل کشور، نوسانات بازار ارز و ایجاد تورم در بازار کاغذ، ضربات جبران ناپذیری بر اقتصاد نشر وارد کرد. (صفحه ۹ به نقل از سایت اطلاع رسانی صنایع کاغذ و کارتن ایران)

کم بودن تعداد کتاب فروشی ها

در کشور ما تعداد کتاب فروشان و ناشران عکس یکدیگر است، اگر نگاهی اجمالی به وضعیت تولید و توزیع کتاب کشور داشته باشیم، با آمار و ارقامی مواجه می شویم که نشان دهنده نابسامانی هایی در این حوزه است، مطابق با آمار، درحالی که هم اکنون بیش از ۱۱ هزار مجوز نشر در کشور داریم، تعداد کتاب فروشی های موجود در سطح کشور بسیار کمتر از آن است. (صفحه ۹)

متن کامل این گزارش از پیوست زیر قابل دریافت است.